

6.3. FENNTARTHATÓSÁGRA NEVELÉS INTÉZMÉNYI SZINTEN

A fenntarthatóságra nevelés az oktatási intézmények részéről több olyan tevékenységet, illetve lépést feltételez. Természetesen centralizáltabb és döntően kormányzati, állami forrásokból működő intézmények esetében az is elképzelhető, hogy központilag, alaptantervekben egyértelműen meghatározott az, hogy az egyes oktatási intézményeknek milyen feladataik vannak a környezeti neveléssel, vagy éppen a fenntarthatóságra neveléssel kapcsolatban.

Olyan esetekben viszont, ahol az oktatási, nevelési intézmények tevékenysége kevésbé szabályozott, az adott intézmény vezetői, fenntartói a gyerekek és szülők bevonásával kialakíthatják azokat a prioritásokat, amelyek alapján az adott intézmény nevelési programjában és napi tevékenységeiben megjelenik a fenntarthatóság. Az utóbbi esetében az alábbiakat érdemes végig gondolni:

1. lépés: Közös vízió a fenntartható intézményről

- Az érintettek – óvodapedagógusok, szülők, gyerekek és a fenntartó bevonásával célszerű egy olyan célokat kialakítani, amely az érintettek számára elfogadható, egyfajta közös nevező, és az célok megvalósítási iránti elkötelezettség minden szinten megfigyelhető.

2. lépés: Prioritások kiválasztása

- A közös vízió felvázolását követően meg kell határozni azokat a területeket és kérdéseket, amelyekkel foglalkozni kell. Fontos, hogy nem célszerű minden kulcsfontosságú kérdést egyszerre megoldani. Kezdjük a tevékenységeket egy olyan prioritást élvező kérdéssel, amely valószínűleg belátható időn belül sikeres lesz. Már némi kezdeti siker után is valószínű, hogy az oktatási közösség nagyobb érdeklődést és elkötelezettséget vállal a bonyolultabb problémák kezelése iránt.

3. lépés: Cselekvési terv készítése

- Ennek a tervnek részletesen körvonalaznia kell, hogy milyen tevékenységeket és /vagy projekteket kell kidolgozni a kiválasztott prioritásokhoz kapcsolódóan. Itt érdemes kidolgozni, hogy ki lesz a felelős a szervezésért, milyen pénzügyi és humán erőforrásokra lesz szükség, és mik lesznek az időkorlátok. A kisgyermekkori oktatók számára ez az a szakasz, ahol a tantervi tevékenységeket és projekteket intenzíven fejlesztik a gyermekekkel és a gyermekek számára a céltémához kapcsolódva. Ez egyben az a szakasz, amikor a tanárok és a menedzsment aktívan bevonja a családokat és a közösség tagjait a folyamatokba.

4. lépés: A tervek megvalósítása

- Ez a tervek megvalósításának szakasza. A jó vezetés és a széleskörű részvétel kulcsfontosságú ebben a szakaszban, de szintén elengedhetetlen a korábbi részvétel és kommunikáció. Az érintettek nagyobb valószínűséggel vesznek

részt egy olyan projektben, amelyről már hallottak, és amellyel kapcsolatban volt lehetőségük információgyűjtésre és beleszólásra. Ezen a ponton kiderülhet, hogy bizonyos ötletek nem valósíthatók meg. A terven lehet változtatni az intézmény közösségének egyetértésével.

5. lépés: Értékelés és a jövő megtervezése

- A kis sikereket is érdemes közösen megünnepelni. Fontos azonban odafigyelni arra is, ami nem megy jól, hogy a jövőben elkerülhetők legyenek ezek a hibák. Egy környezeti nevelés és a fenntarthatóságra nevelés beépülése egy oktatási intézmény működésébe folyamatos munka. Ha az intézmény meggyőződött arról, hogy az első cél megvalósult, határozza meg a következő prioritást és készítsen új terveket.

Bár a gazdasági, társadalmi és környezeti kihívások, vagy éppen katasztrófák bármikor bárkit érinthetnek, a legtöbb esetben a legszegényebb és legkiszolgáltatottabb embereket érintik, beleértve a gyermekeket is, akik a legelőször és a leg súlyosabban érintettek. A 0–8 év közötti gyermekek a globális vészhelyzetekben érintett lakosság legnagyobb részét teszik ki (*UNICEF 2008*).

A vészhelyzetek és katasztrófák kiszolgáltatottságuk, valamint fizikai és pszichológiai függőségük miatt szintén a kisgyermekekre gyakorolják a legnagyobb hatást (*UNICEF 2010*). A vészhelyzetekben és a nagy stresszel járó helyzetekben a gyermekekkel szembeni visszaélés és erőszak kockázata is nő (*UNHCR 2008*).

Az UNICEF által létrehozott WASH in Schools (víz, egészség és higiénia az iskolákban) programja a világ általános és középiskoláiban a vízellátás, az egészségügyi állapotok és a higiénia előmozdításával segíti a gyermekek életét. A világ számtalan részén van sürgősen szükség a tiszta vízellátás javítására és a higiéniai oktatásra. Az általános iskoláskor előtti gyermekek szenvednek a legtöbbet a hasmenéstől és a nem megfelelő ivóvíz okozta betegségektől, minden alkalom csökkenti kalória- és tápanyagbevitelüket, és így korlátozza növekedésüket és fejlődésüket.

A fenti példa is azt mutatja, hogy az integrált megközelítések bizonyultak a leghatékonyabbnak, és számos szerző ismerte el a WASH jelentős szerepét a betegségmegelőzés és a táplálkozási eredmények támogatásában. A kisgyermek a rossz higiénia legnagyobb áldozata, és az is jelentős, hogy mivel nagyon mozgékonyak is, nagyon hatékony „terjesztőként” szolgálnak fertőző betegségek esetén.

A gyermekek gyakran piszkosak, de nem születnek öröklött ösztönökkel, hogy megmossák a kezüket, mielőtt esznek, vagy akár a WC-re mennek. Kézmosás egy rutin, amit jól kell megtanítani a korai életkorban, hogy biztosan megfelelően tudják csinálni. A koragyermekkorai higiéniai oktatás javítására irányuló erőfeszítések azzal a plusz hatással is járnak, hogy figyelmeztetik az idősebb testvéreket, szülőket és közösségeket a veszélyekre.

Számos program és kezdeményezés ver gyökeret világszerte. Globális kezdeményezésekre, lokális tevékenységekre és összehangolt erőfeszítésekre van szükség ahhoz, hogy az ESD tanterve és megvalósítása a fiatal generációk életének részévé váljon.

A leghatékonyabb tanulás kisgyermekkorban a tapasztalati tanulás, amikor a kisgyerekeknek a valóságban is van lehetősége megismerésre. A globális gazdasági, társadalmi és környezeti kihívások egy része azonban az gyerekektől távol, a világ más területein jelentkezik problémaként: az ilyen esetekben, bár szintén fel lehet hívni a figyelmet az ember által generált negatív hatásokra, de nyilvánvalóan sokkal nagyobb hatást lehet elérni abban az esetben, ahol valóban jelentkezik a negatív visszacsatolás, a nevelési folyamatok során is egyszerűbb e problémákra felhívni a figyelmet. Természetesen azt sem szabad elfelejteni, hogy ahol a problémák súlyosabbak, az ott élő fiatal generációk is sokkal inkább részei e helyzeteknek, mint kedvezőbb helyen, időben és térben élő társaik a világ fejlettebb részein.

Hasonló a helyzet a szintén komoly nevelési feladatként jelentkező energiatudatossággal is. Olyan helyeken, ahol teljesen természetes, hogy az energiaforrások a mindennapi élethez folyamatosan rendelkezésre állnak, szinte elképzelhetetlennek tűnik a világ enélkül, és az energiaforrásokkal történő takarékoság sem tűnik olyan különleges kérdésnek. Azokon a helyeken viszont, ahol például akadozik az energiaellátás, ez a helyzet az ott élők számára sokkal nagyobb jelentőséggel bír. Fogyasztási minták tekintetében azonban egyértelműen a fejlettebb területek mintái jelennek meg, akkor is, ha az sokkal jelentősebb környezetterheléssel jár. Időről időre azonban előfordulhatnak olyan krízishelyzetek, amikor a világ fejlettebb részeit is érinthetik: ezekben az esetekben az erőforrások takarékosabb használatával kapcsolatos magatartásminták felértékelődhetnek.

A fentiekből is látszik, hogy a fenntarthatósággal kapcsolatos tudáselemek, információk, de az időről időre jelentkező kihívások és a lehetséges válaszok is jelentős mértékben különböznek a világ egyes részein, amelyeket múltbeli és jelenlegi események, gazdasági, társadalmi, kulturális és politikai viszonyok és a mindent átszövő, behálózó globalizációs folyamatok is jelentősen befolyásolnak, befolyásolhatnak.

Lehetséges, hogy az eltérő narratívák elősegíthetik a kritikus helyzetek helyben történő kezelését, azonban érdemes lehet azon is elgondolkozni, hogy mik azok a fenntarthatósággal kapcsolatos tudáselemek, amelyek egyfajta közös nevezőként alkalmasak lehetnek a fenntarthatósággal kapcsolatos folyamatok megértésére, az ok-okozati kapcsolatok feltárására és olyan narratívák kialakítására, amelyeket mindenki ugyanúgy tekint és ért.

A fentiek illusztrálására képzeljünk el egy olyan, nem is annyira fiktív szituációt, ahol egy egykori, a XX. század második felében függetlenné vált, ugyanakkor komoly gazdasági nehézségekkel és strukturális problémákkal küzdő gyarmati fiatal generációinak kell tanulnia a döntően a fogyasztói társadalmak gazdasági-társadalmi folyamatai miatt keletkező globális fenntarthatósági kihívásokról, amikor náluk az egészséges ivóvízellátás és energiaszolgáltatás sem megoldott, az erőforrásokhoz történő hozzáférésben hatalmas különbségek vannak, ahol a szűk elitréteget leszámítva az egyéni túlélés határozza meg a mindennapokat és a kevésbé tehetős, vagy nyomorban élő generációknak lényegében semmi esélye nincs az adott helyzet megváltoztatására. Tegyük e példa mellé egy fejlettebb országban működő kertvárosi óvodát, ahol döntően jól szituált szülők jól szituált gyermekei ismerkednek játékos formában a fenntarthatósági kihívásokkal, úgy, hogy ezek a problémák, és a problémák által generált negatív hatások tőlük tisztes távolságban történnek... A különbségek és a narratívák minden bizonnyal különbözni fognak.